Turistanlegg ved Lille Rostavatn

Konsekvensutredning for reindriftsnæringen

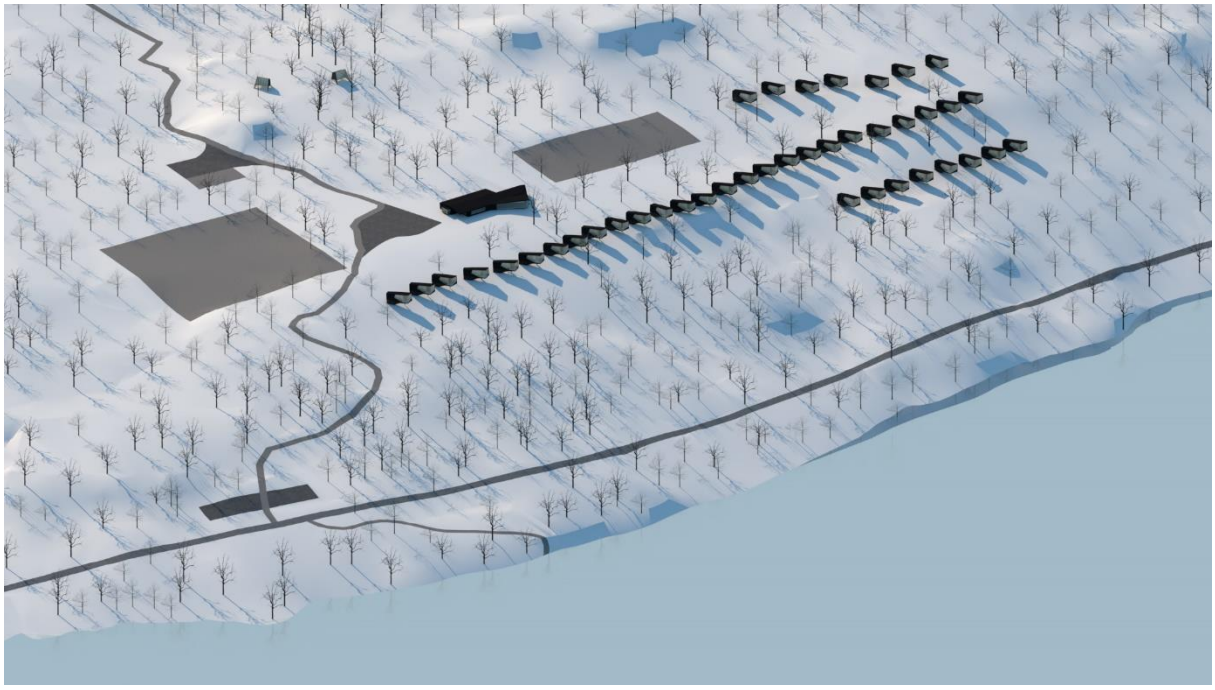

Rapport fra Tarandro AS

Referanse til rapporten:	Sletten, H., Arnesen, G. og Johansen, K.S. 2020: Turistanlegg ved Lille Rostavatn - Konsekvensutredning for reindriftsnæringen. Rapport fra Tarandro. 30 s.
Nøkkelord:	Reindrift, hyttefelt, kalvingsland, Målselv kommune,
Oppdragsgiver:	Tromsø Ice Domes
Kvalitetssikret av:	Kristin Sommerseth Johansen
Forside:	Illustrasjon av hytter og servicebygg i terrenget (Utarbeidet av arkitekt Snorre Stinessen).

FORORD

På oppdrag fra Tromsø Ice Domes har Tarandro AS i samarbeid med Sállir Naturrådgivning AS utarbeidet en konsekvensutredning for tema reindrift i forbindelse med at det utarbeides reguleringsplan for hytter og turistanlegg ved Lille Rostavatnet. Området har også tidligere vært aktuelt som hytteområde. Arealet ligger i området der svenske samebyer har rettigheter på norsk side, såkalte konvensjonsbeiter. Via de vanlige informasjonskanalene om reindrift i Norge er det lite informasjon å hente om akkurat disse områdene, så det har i større grad vært nødvendig å få detaljerte forklaringer fra reindrifta selv, og det svenske sametinget har de beste kartene som viser arealbruk gjennom året.

Vi takker Tromsø Ice Domes og ikke minst Asplan Viak i Tromsø for informasjon underveis.

Steinkjer
19. mars 2020

Harald Sletten, Geir Arnesen, Kristin S. Johansen

SAMMENDRAG

Beskrivelse av tiltaket

Planområdet ligger ved vestenden av Lille Rostavatn, i Målselv kommune, ca 8 km øst for Øverbygd. Detaljreguleringen omfatter et område på rundt 440 dekar. Av infrastruktur planlegges 40 hytter for utleie, et servicebygg, hundegård med tilhørende bygg, parkeringsplasser og et hybelbygg for ansatte. Et areal blir også avsatt til bygging av ishotell i frostsesongen. Det er planlagt aktivitet med hundekjøring og turer i området i vintersesongen og tilsvarende i sommersesongen, men uten hunder. I kalvingssesongen for rein planlegges det med at det ikke skal være hunder eller folk ved anlegget.

Utredninger av tema reindrift

Turistanlegget og aktivitetene som planlegges ligger i et område som brukes til kalvingsområde for de svenske samebyene Lainiovuoma og Könkämä. Disse har tilsammen over 20 000 rein i vårflokk. Nord-Senja reinbeitedistrikt har også rettigheter til vinterbeiter på arealene som forventes å bli berørt. Hele influensområdet har derfor svært stor verdi for reindrift.

Det er gjennomført samtaler med representanter fra Lainiovuoma og Könkämä samebyer, samt Fylkesmannen i Troms og Finnmark og fagpersoner som har langvarig kjennskap til reindrifta i dette området. Utredningene er utført i tråd med metodikken beskrevet i Vegvesenets håndbok 712, «Konsekvensutredninger» (2018). Vi har også brukt Landbruksdirektoratets veileder for konsekvensutredninger for reindriftsnæringen etter plan- og bygningsloven.

Aktivitetene som planlegges i vintersesongen er ikke forenelig med Nord-Senjas rettigheter til vinterbeiter i området. I tillegg avskjæres muligheten for å drive rein ut og inn av vinterbeitearealet langs den eneste aktuelle flyttleia som går rett vest for anlegget. Påvirkningsgraden er vurdert til forringet/sterkt forringet.

Siden det i praksis vil være svært vanskelig å håndheve strenge restriksjoner i kalvingstiden for rein anser vi det som sannsynlig at det på sikt blir forstyrrelser også i kalvingslandet som kan relateres til driften på turistanlegget. Påvirkningsgraden vurderes i henhold til metodikken å være forringet/sterkt forringet.

I henhold til metodikken vurderer vi påvirkningsgraden fra tiltaket i influensområdet til å være i grenseland «svært forringet», først og fremst på grunn av konflikten med vinterbeiterettighetene, men også på grunn av antatt fremtidig konflikt med kalvingsland.

Konsekvensutredningen konkluderer da med at konsekvensgraden er «Kritisk negativ konsekvens» for tema reindrift i henhold til metodikken.

INNHOLD

FORORD **1**

SAMMENDRAG **2**

1 INNLEDNING **4**

2 UTBYGGINGSPLANENE **6**

2.1 UTBYGGINGSOMRÅDET 6

2.2 INFLUENSOMRÅDET 7

2.3 TIDLIGERE PLANER I OMRÅDET 9

2.4 0-ALTERNATIVET 9

3 MATERIAL OG METODE **10**

3.1 GENERELL METODIKK 10

3.2 OVERORDNEDE MÅL OG FORHOLDET TIL LOVVERKET 10

3.3 VURDERING AV VERDI 10

3.4 TILTAKETS PÅVIRKNING 11

3.5 VURDERING AV KONSEKVENS 13

3.6 DATAGRUNNLAG 15

3.7 PRESISERINGER AV ORD OG UTTRYKK 16

4 RESULTATER **17**

4.1 GENERELT OM NORSK-SVENSK REINBEITEKONVENSJON OG BRUKEN I DE AKTUELLE OMRÅDER 17

4.2 BERØRTE SAMEBYER OG REINBEITEDISTRIKTER 20

4.3 ÅRSTIDSBEITER 21

4.3.1 Våren 21

4.3.2 Sommer 22

4.3.3 Sensommer 23

4.3.4 Høst 23

4.3.5 Vinter 23

4.4 NATURGITTE FORHOLD 23

4.5 FLYTTLEIER, TREKKVEIER OG BEITEHAGER 25

4.6 SAMLET BELASTING 27

4.6.1 Generelt om samlet belastning 27

4.6.2 Samlet belastning for reindrift rundt Rostaområdet 27

4.7 VERDIVURDERINGER FOR REINDRIFT 28

4.7.1 Kalvingsland 28

4.7.2 Vinterbeiter, minimumsbeiter 28

4.7.3 Flyttleier/trekkleier 28

4.8 KONKLUSJON VERDI 28

5 TILTAKETS PÅVIRKNING **30**

5.1 PÅVIRKNING SAMMENLIGNET MED 0-ALTERNATIVET 30

5.1.1 Påvirkning på området som vinterbeite og flytting mot vårbeite 30

5.1.2 Påvirkning på flyttlei 30

5.1.3 Påvirkning på området som kalvingsland 30

5.1.4 Påvirkning på sommerbeiter 30

5.2 KONKLUSJON PÅVIRKNINGSGRAD 31
6 BEREGNING AV KONSEKVENS....32
7 MULIGHET FOR AVBØTENDE TILTAK....33
8 REFERANSER....34
8.1 SKRIFTLIGE KILDER 34
8.2 NETTSIDER 34
8.3 MUNTLIGE KILDER 34

1 INNLEDNING

Følgende tekst er hentet fra veilederen Reindrift – Konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven (reindrift.no) og gir en god introduksjon til reindriftas særstilling i norsk forvaltning og de generelle utfordringene som reindrifta har per i dag:

"Reindriften har alltid vært oppfattet og akseptert som en helt spesiell samisk næring. Selv om næringen er liten i nasjonal målestokk, har den stor betydning i samisk og lokal sammenheng. Reindriften er derfor en viktig del av det materielle grunnlaget for samisk kultur. Reindriften som næring har mange positive elementer i seg. Den representerer i utgangspunktet en god og fornuftig ressursutnyttelse i marginale fjell- og utmarksområder. Den bidrar til næringsmessig mangfold, og den bidrar til ivaretakelse og en utvikling av den samiske kulturen. Reindriften som næring, kultur og livsform er på mange måter unik både i nasjonal og internasjonal sammenheng. Den fortjener derfor positiv oppmerksomhet og fokus på tiltak som gjør at næringen kan sikres, utvikles og styrkes.

Reindriftens største utfordring på lang sikt er å sikre reindriftens arealer. Dette er en betydelig utfordring med tanke på at reindriften er en særlig arealavhengig næring, og at inngrep og uro innenfor reinbeiteområdene har økt betydelig de siste årene. Det er en politisk målsetting å forsterke innsatsen for å få redusert dette problemet. For å lykkes med å sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur er felles virkelighetsforståelse og samhandling mellom de ulike aktørene en avgjørende forutsetning. Dette krever et høyt kunnskapsnivå hos politikere, myndigheter og tiltakshavere når det gjelder de ulike sidene ved reindriften, og om endringsprosesser og årsaksforhold."

Til dette kan en legge til at samisk reindrift er basert på at en følger reinens naturlige vandringsmønster, på denne måten kan en relativt liten gruppe av utøvere håndtere en flokk med halvtamme (semi domestic) rein. Behov for drivning via traséer reinen normalt ikke vil vandre, slik som topografisk uegnede bevegelsesruter eller gjennom arealer med mye trafikk av folk, medfører vesentlig større behov for ressurser.

Vi vil også fremheve innledningsvis at dette er en konsekvensutredning for tradisjonell samisk reindriftsutøvelse både i kulturell og økonomisk forstand. Utviklingen av det moderne samfunnet med dets infrastruktur og arealbruk har ført til interessekonflikter med slik reindrift. For å kunne drive reindrift i dagens samfunn ser en derfor ofte at reindrifta må bruke tiltak som samling med helikopter, transport av rein med lastebiler og at større og større deler av drifta må skje innenfor gjerder. Dette er trekk som i utgangspunktet ikke er forenlig med tradisjonell samisk reindrift og fjernt fra den samiske kulturutøvelsen som reindrifta er uløselig knyttet til. En må selvsagt påregne at også samisk reindrift utvikler seg over tid og tilpasser seg samtiden, så det er en balanse her som kan være vanskelig. Det går imidlertid et ganske klart skille mellom det som kalles «farming» der store deler av driften foregår innenfor gjerder og samisk reindrift der reinen i stor grad beveger seg fritt. Det er viktig å presisere at konsekvenser som fører til at siidaandelene og reinbeitedistriktene har blitt tvunget over på en driftsform

som i stor grad ligner farming som eneste mulighet til fortsatt drift, likestilles med at fortsatt drift ikke er mulig.

2 UTBYGGINGSPLANENE

2.1 Utbyggingsområdet

Planområdet ligger ved vestenden av Lille Rostavatn, i Målselv kommune, ca. 8 km øst for Øverbygd (Fig. 2.1). Arealet ligger innenfor området som tradisjonelt brukes av Lainiovuoma sameby.

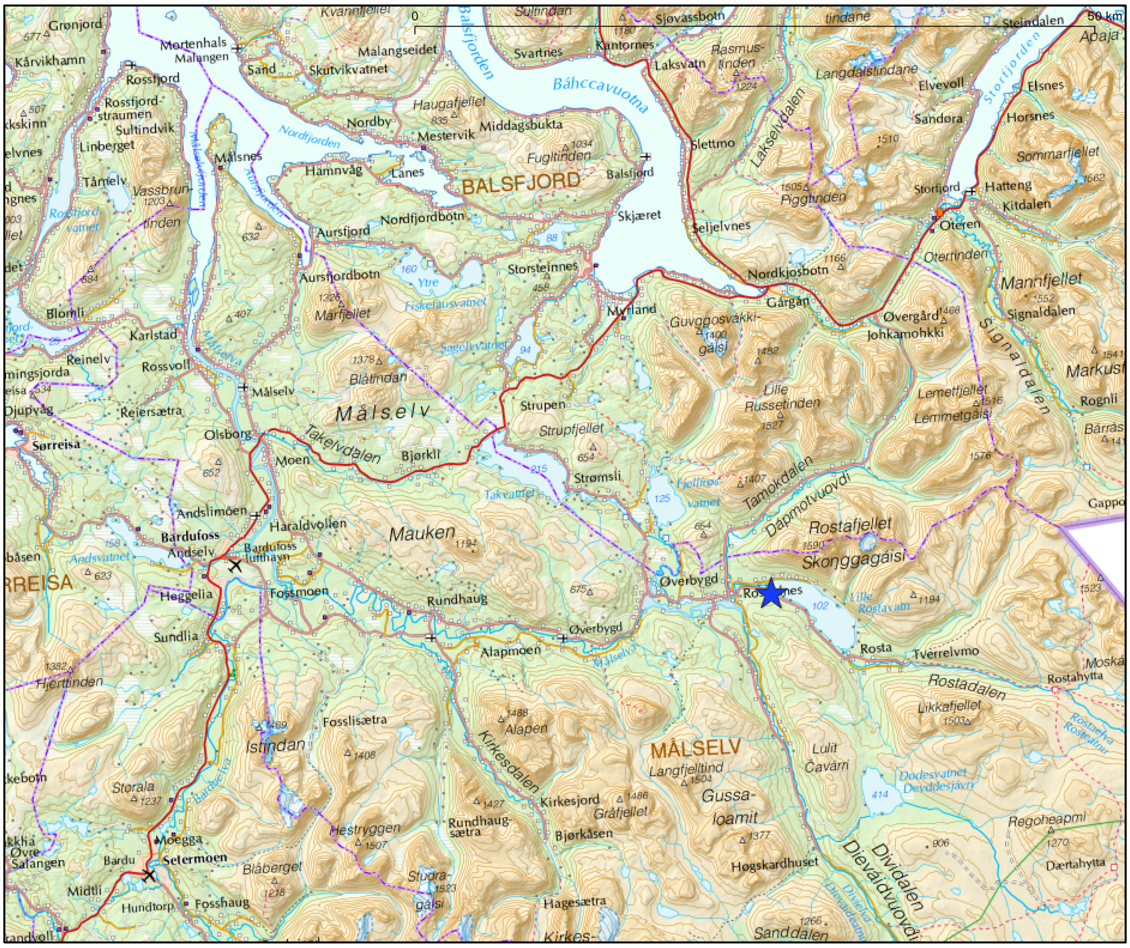

Figur 2.1 Regional plassering av reguleringsområdet er indikert med blå stjerne. Arealet ligger ved vestenden av Lille Rostavatn, nær Øverbygd og kommunegrensen mot Balsfjord.

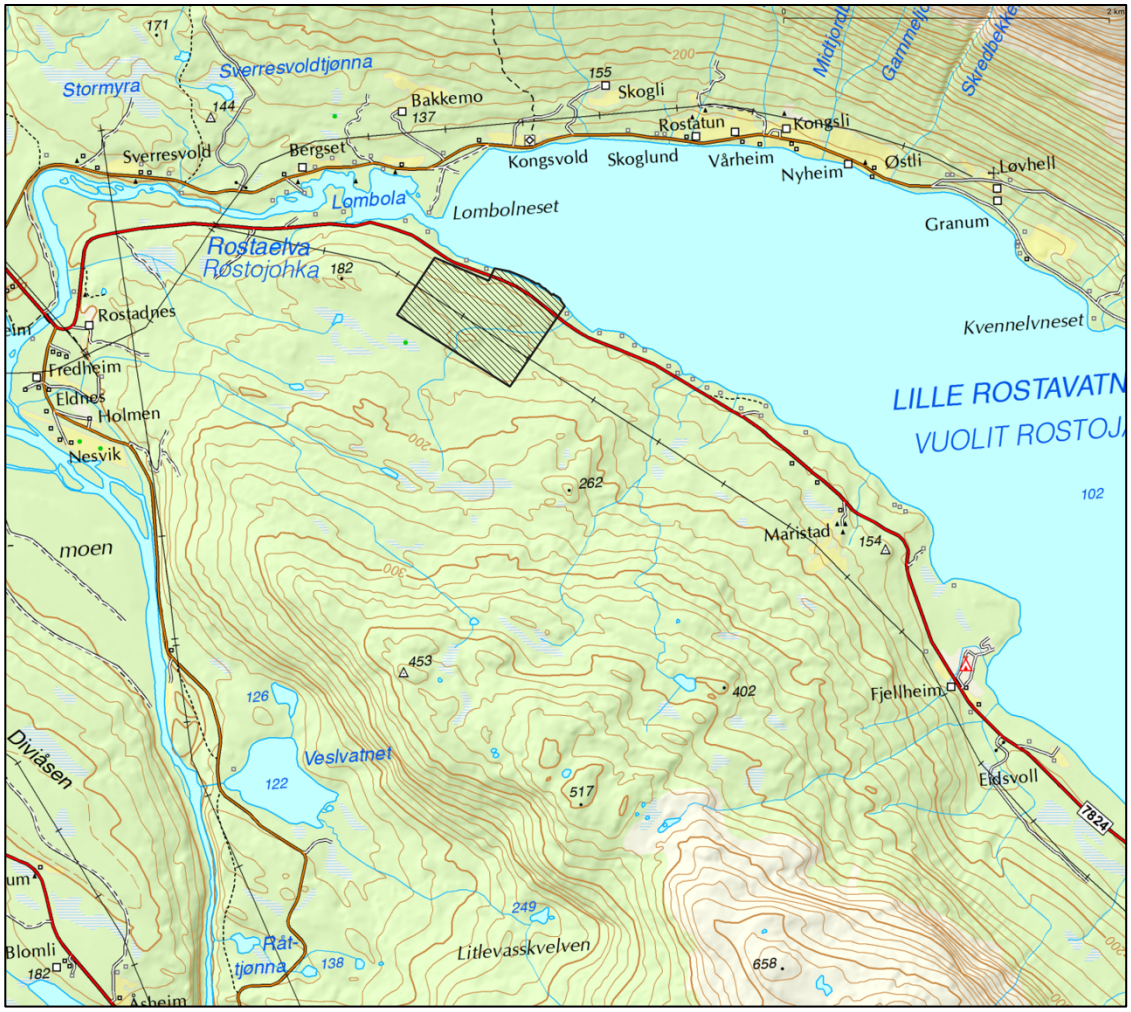

Figur 2.2 Lokal plassering av planområdet i lavlandsområdet inntil bredden av Lille Rostavatn.

Detaljreguleringen omfatter et område på rundt 440 dekar. Av infrastruktur planlegges 40 hytter for utleie, et servicebygg, hundegård med tilhørende bygg, parkeringsplasser og et hybelbygg for ansatte. Det blir også naturlig nok noen internveier. Et areal blir også avsatt til bygging av ishotell i frostsesongen.

2.2 Influensområdet

Anlegget blir drevet som et turistanlegg med vinteraktiviteter. I tillegg til arrangement i ishotellet, blir det aktiviteter ut i terrenget som kjøring med hundeslede og snøscooter. Det opplyses av tiltakshaver at hensikten er at driften kun skal drives på vinteren og anlegget forlates i perioden 1. mai til 15. september. Driften planlegges imidlertid avsluttet allerede den 15. april, og det planlegges med at det ikke skal være hunder på området etter denne dato. Det antas at aktiviteten vil kunne skape ca 60 årsverk. Anlegget vil ha kapasitet til å ha 80 – 140 besøkende hver dag.

Figur 2.3 Tiltaksområdet sett fra veien i februar 2020. Foto: Geir Arnesen.

Over et lengre tidsperspektiv viser imidlertid all erfaring at når et anlegg av denne typen først er bygget, vil det være et ønske og et press på å kunne bruke det hele året for å øke lønnsomheten. Selv om intensjonene til dagens tiltakshaver nå i planfasen er klare, må en ta hensyn til alle eventualiteter. Vi anser det derfor som sannsynlig at det før eller senere kan bli drift og aktivitet på en hvilken som helst del av året, og at det kan komme planer om utfart og aktivitet fra anlegget som en ikke har oversikt over nå. Ved å se på områdets brukspotensial i turistsammenheng og hvilken aktivitet som utøves ved sammenlignbare anlegg, har vi skjønnsmessig estimert influensområdet for reindrift.

Hundekjøring mot Čavárri og over isen på Rostavatnet mot Tverrelvdalen på østsiden virker som naturlige utfartsmål, noe som betyr at både Lainiovuoma og Könkämä samebyer kan bli berørt. Om sommeren og høsten kan hyttene leies ut til turfolk og jegere. Dette vil føre til mer folk i fjellet også på denne tiden.

Det er også naturlig å tenke seg at etterspørselen i framtida vil kunne tvinge fram ytterligere aktivitetstilbud som ikke er planlagt i dag. Dette kan for eksempel være snøscootersafari som andre nærliggende reiselivsaktører allerede tilbyr.

Det utredes kun ett utbyggingsalternativ.

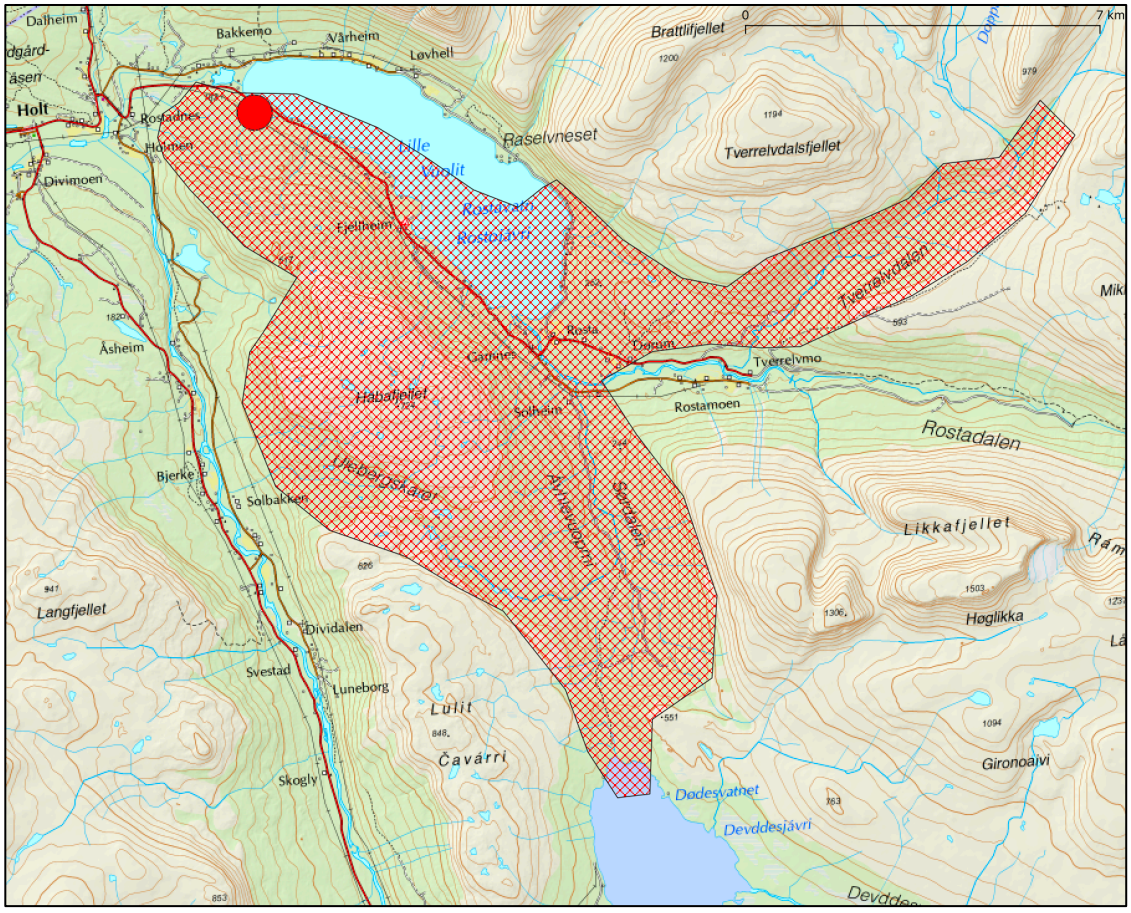

Figur 2.4 Antatt maksimal utbredelse av influensområdet for reindriftsnæringen som følge av turistanlegget ved Lille Rostavatnet.

2.3 Tidligere planer i området

Det ble i tidlig på 2000-tallet utarbeidet og vedtatt en kommunal plan som omfattet et hyttefelt i området for helårsbruk. Planene ble imidlertid stanset av Miljøvern-departementet etter innsigelser fra Områdestyret for reindrift og anbefalinger fra Fylkesmannen i Troms. Begrunnelsen var at hyttefeltet var antatt å påvirke arealet Čavárri sine kvaliteter som vårland og kalvingsland negativt og i stor grad.

2.4 0-alternativet

Den tilstanden som omfang og konsekvens av tiltaket sees i forhold til, forstås som 0-alternativet i en konsekvensutredning. Ofte er det dagens tilstand som er 0-alternativet, men i andre tilfeller kan det være urealiserte reguleringer som skal legges til grunn. Denne utredningen legger til grunn at den nåværende situasjonen tilsvarer 0-alternativet.

3 MATERIAL OG METODE

3.1 Generell metodikk

Vi har brukt både Landbruksdirektoratets veileder for konsekvensutredninger av reindrift etter plan- og bygningsloven, samt håndbok 712 «Konsekvensutredninger» fra Statens Vegvesen. Sistnevnte har kommet i revidert utgave i 2018 og har tatt inn flere sentrale tema om reindrift som tidligere manglet. Dette gjelder for eksempel samlet belastning for reinbeitedistriktet som ofte er avgjørende i utredninger av konsekvenser for reindrift. Håndbok 712 gir en veldig stringent måte å utføre konsekvensanalyser på, og oppsettet for denne utredningen følger derfor denne håndboka. Selv om den er utarbeidet primært til bruk i veiprosjekter har de fleste prinsipper vid anvendelse i konsekvensutredninger generelt.

3.2 Overordnede mål og forholdet til lovverket

Følgende tekst er hentet fra Vegvesenets håndbok 712 (2018) og gir en del avklaringer når det gjelder reindriftens beskyttelse, rettigheter og stilling i norsk nasjonalpolitikk:

«Reindriften i det samiske reinbeiteområdet utøves på grunnlag av rettigheter ervervet gjennom alderstidsbruk, og har beskyttelse i reindriftsloven og øvrige lovregler. Reglene skal ses ut fra Grunnloven § 110 a og Norges folkerettslige forpliktelser gjennom ILO-konvensjon nr. 169 og artikkel 27 i FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter. Meld. St. 32 (2016–2017) Reindrift – lang tradisjon – unike muligheter, gir de nyeste føringene for reindriftspolitikken.»

3.3 Vurdering av verdi

Følgende tekst er hentet fra Vegvesenets håndbok 712 angående verdivurdering av arealer knyttet til reindrift:

«Hovedkilden til informasjon for verdisetting finnes hos reindriftsforvaltningen (Fylkesmannen), hos kontaktpersoner for aktuelle reinbeitedistrikt og hos utøverne (siidaen). Det finnes gode kart over årstidsbeiter, kalvingsområder, trekklei, flyttlei med mer i reindriftskart som ligger på kartsidene (Kilden) til NIBIO. Disse kartene er ikke alltid helt oppdaterte og supplerende informasjon må derfor innhentes fra reinbeitedistriktene. Det er videre viktig å kartlegge bruken av arealene mer nøyaktig og dette gjøres ved kontakt med reinbeitedistrikt og siidaer. For vurdering av årstidbeiter vil verdi også påvirkes av hvilken type beite som er minst tilgjengelig for utøveren (minimumsfaktor). Flytting mellom områdene skjer normalt i faste traseer og disse er derfor særlig viktig. Skillet mellom alternative og aktive flyttleier skjer ut fra lokal kunnskap og kontakt med siidaen. Noen reinbeitedistrikt har flytting med bil eller båt. I tilknytning til slik drift er det gjerne faste områder disse ankommer/forlater og det kan være viktige oppsamlingsområder og gjerdeanlegg knyttet til disse.»

I denne utredningen som gjelder arealer med konvensjonsbeiter, er det lite informasjon å hente om arealbruk. Det svenske Sametingets nettsider samt opplysninger fra Lainiovuoma og Könkämä samebyer har derfor vært viktige kilder.

Areal med verdi for reindrift vurderes og verdisettes i såkalte delområder og resultatet presenteres i et verdikart. Verdivurderingene gjøres etter følgende skala (illustrasjon hentet fra Vegvesenets håndbok 712):

Vurderingen av verdi følger kriterier listet opp i tabell 3.1

Tabell 3.1 Oversikt over hvordan verdivurderinger av delområder som er viktige for reindrift utføres. Tabellen er hentet fra Vegvesenets håndbok 712.

Regis-treringss-kategori	Del-kategori	Ubetyde-lig verdi	Noe verdi	Middels verdi	Stor verdi	Svært stor verdi
Reindrift	Flyttlei, trekk-lei og anlegg		Gjerder og anlegg ikke i bruk	Mindre brukte trekkleier Mindre viktige gjerder og anlegg	Alternative flyttleier Trekkleier Gjerder og anlegg med alternativ	Aktive flyttleier Gjerder og anlegg uten alternativ
	Beiteom-råder og kalvings-område			Mindre viktige beiteområder	Særlig viktige beiteområder	Kalvingsområder Beiteareal som er minimumsfaktor

Verdien av områder som brukes av reindrifta skilles i årstidsbeiter og arealer/anlegg som brukes i forbindelse med flytting, merking og slakting. Årstidsbeitene sammenfaller med de arealene som brukes av reinen til beiting igjennom årstidene. Alle årstidsbeitene er i prinsippet like viktige, da ingen av dem kan unnværes. Beiteareal som er minimumsfaktor er oftest vinterbeiter og kalvingsland. Dette er også arealer som er spesielt viktige og scorer høyt på verdiskalaen.

Flyttleier der reinen drives i samlet flokk og trekkleier der reinen trekker naturlig mellom områder er også verdifulle arealer. Flyttleier står imidlertid i en særstilling og har spesiell beskyttelse i reindriftsloven. Spesielt gjelder det slike som ikke har noen alternativ rute. Også arealer som har anlegg og gjerder som er i aktiv bruk tillegges stor verdi. De som ikke har noen alternativ lokalisering får svært stor verdi.

3.4 Tiltakets påvirkning

I dette trinnet vurderes endringene som tiltaket påfører de verdiene som er påvist i delområdene som er avgrenset. Endringene vurderes opp mot null-alternativet og langs en skala med fem trinn (Fig. 3.1).

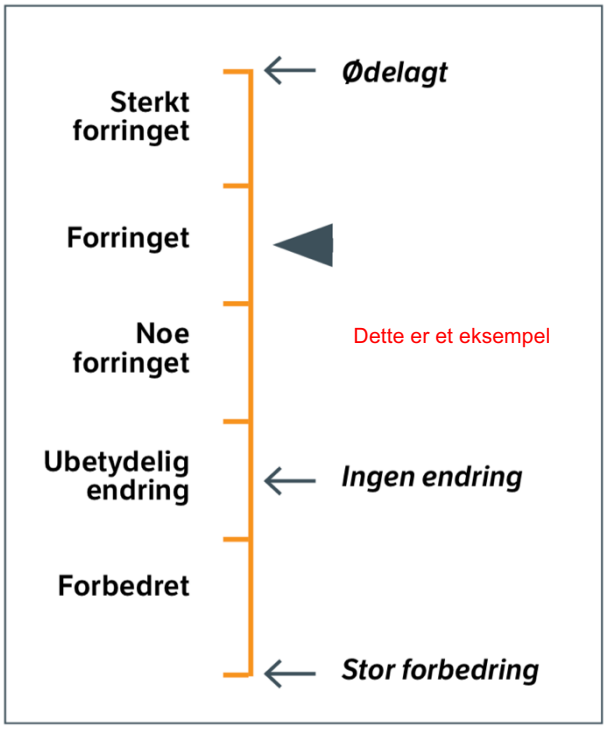

Figur 3.1. Skala for vurdering av tiltakets påførte endring for delområdene. Figuren er hentet fra Vegvesenets håndbok 712 (2018).

Følgende tekst er hentet fra håndbok 712 og beskriver hvordan en vurderer alvorlighetsgraden av påvirkning fra tiltak på reindrift:

«Eksempler på aktuelle påvirkninger er beslag og tap av beiteareal. Dette gjelder både fysisk, i form av støy/forstyrrelser og at beiteområder blir gjort utilgjengelige pga. skjæringer i naturlig trekklei. For vurdering av påvirkningsgrad må både arealbeslag/-tap og følgevirkninger vurderes. Det kan for eksempel være inngrep i flyttlei og anlegg. Merk at reindriftsloven fastslår retten til fritt og uhindret å drive og forflytte rein, og at det ikke er tillatt å stenge flyttlei. Det er med andre ord ikke bare stenging av flyttlei som er forbudt, men også tiltak som kan virke forstyrrende og vanskeliggjøre flyttingen. Slike tiltak krever godkjenning etter loven og vil forsterke påvirkningsgraden. Det er viktig å vurdere sumvirkning av negativ påvirkning for driftsenheten/siidaen. For reindrift er det også særlig viktig å se nye tiltak i sammenheng med eksisterende tiltak og planlagte tiltak for å vurdere den samlede virkningen. For reindrift vil det ofte kunne være særlige negative konsekvenser i anleggsfase og disse må synliggjøres.»

Til dette vil vi legge til at forstyrrelser og ferdsel blant kalvende simler og i brunsttiden gir spesielt negativ påvirkning. Dette er beiteområder der reinen trenger spesielt mye ro, og hvor forstyrrelser vil kunne ha en spesielt negativ innvirkning på drifta. Permanente situasjoner med økt forstyrrelse og ferdsel i slike områder vil i mange tilfeller bety at arealet er tapt som kalvingsland eller parringsland. Tabell 3.2 angir hvilken påvirkningsgrad ulike scenarier vil få.

Tabell 3.2 Veiledende regler for vurdering av påvirkningsgrad fra tiltak på naturressurser. Tabellen er hentet fra Vegvesenets håndbok 712.

Tiltakets påvirkning	Jordbruk	Reindrift	Utmark	Fiskeri	Vann	Mineralres-surser
Ødelagt/ sterkt forringet	Betydelig areal foreslås omdisponert. Utbyggingsforslaget berører kjerneområde for landbruk eller et stort, sammenhengende jordbruksområde slik at det i stor grad reduserer muligheten til effektiv utnyttelse av jordbruksareal.	Stenging av flyttlei. Inngrep i kalvingsområder som gjør disse ubrukelige. Inngrepet avskjærer eksisterende beiteområder for framtidig bruk.	Arealbeslag eller fragmentering som fjerner muligheten til effektiv utnyttelse av beiteområder. Fragmentering, vandringshindre eller andre effekter som fjerner mulighetene for næringsmessige utnyttelse av jakt og fiske.	Størstedelen av lokalitet blir varig beslaglagt. Lokalitetens funksjoner går tapt eller blir tilnærmet ødelagt.	Drikkevannskilde må tas ut av bruk. Akvifer forventes varig påvirket av forurensning eller vil få senket grunnvannstand / poretrykk.	Gjennomføring av planen vil hindre all utnyttelse eller begrense uttak av forekomsten med minst 75 % av utnyttbar mengde.
Forringet	Større areal foreslås omdisponert. Utbyggingsforslaget berører sammenhengende jordbruksområde av noe størrelse slik at det reduserer muligheten til effektiv utnyttelse av jordbruksareal.	Mindre inngrep i kalvingsområder som tilnærmet kan brukes som før. Betydelig arealbeslag eller tap av beite. Sperring av trekklei med få alternativer trekkmuligheter.	Arealbeslag eller fragmentering som i betydelig grad reduserer muligheten til effektiv utnyttelse av beiteområder. Fragmentering, vandringshindre eller andre effekter som i betydelig grad reduserer de mulighetene for næringsmessige utnyttelse av jakt og fiske.	Mer enn 20 % av lokalitet og funksjon går tapt.	Nærføring til tilsigsområde og/ eller vannkilde som gir stor fare for påvirkning av drikkevann. Utbygging over en akvifer som gir stor fare for påvirkning.	Gjennomføring av planen vil redusere uttaket med mellom 50 - 75 % av utnyttbar mengde.
Noe forringet	Mindre omdisponering foreslås. Berører et mindre og isolert jordbruksareal.	Arealbeslag eller tap av beite i noe omfang. Sperring av trekklei med flere alternativer trekkmuligheter.	Arealbeslag eller fragmentering av beiteområder som i noen grad reduserer muligheten til effektiv utnyttelse av beiteområder. Fragmentering, vandringshindre og andre effekter som i noen grad reduserer mulighetene for næringsmessig utnyttelse av jakt og fiske.	Mindre enn 20 % av lokalitet og funksjon går tapt.	Utbygging innen 200 m til tilsigsområde eller vannkilde som kan gi fare for påvirkning. Utbygging i kanten av en større akvifer som kan gi fare for påvirkning.	Gjennomføring av planen vil redusere uttaket med mellom 25 - 50 % av utnyttbar mengde.
Ubetydelig endring	Jordbruksareal/jordressurser berøres ikke, eventuelt kun noe dyrkbar jord.	Ingen eller minimal andel av beiteområde blir berørt.		Lokalitet og funksjon blir tilnærmet uendret.		
Forbedret	Bedret arrondering. Der det ligger til rette for å slå sammen dyrka jord til større enheter etter anlegg. Forbedret tilgjengelighet.	Nye/tidligere beiteområder blir gjort mer tilgjengelig. Tidligere flyttlei og trekklei kan gjenåpnes.	Bedret arrondering av beiteområder. Reduksjon av påkjørselsrisiko for beitedyr. Bedrete forhold for utøvelse av jakt og fiske (fjerning av vandringshindre, tilretteleggingstiltak for fiskeoppgang)	Tiltaket medfører opprydding i tidligere negative tiltak, eksempelvis fjerning av fyllinger som påvirker økologiske funksjoner.	Utbyggingsalternativ som eliminerer dagens påvirkning og all belastning på eksisterende vannkilde eller større akviferer.	Gjennomføring av planen sikrer adkomst til forekomst av stor eller svært stor verdi som har forhindret uttak til nå.

3.5 Vurdering av konsekvens

Konsekvens utledes for hvert delområde ved å sammenholde verdien av området og graden av påvirkning tiltaket har. Dette gjøres ved å bruke den såkalte konsekvensvifta som i Vegvesenets håndbok 712. Negativ konsekvens graderes i femtrinns skala, mens positiv konsekvens har to trinn. I tillegg finnes et nøytralt nivå. Se tabell 3.3.

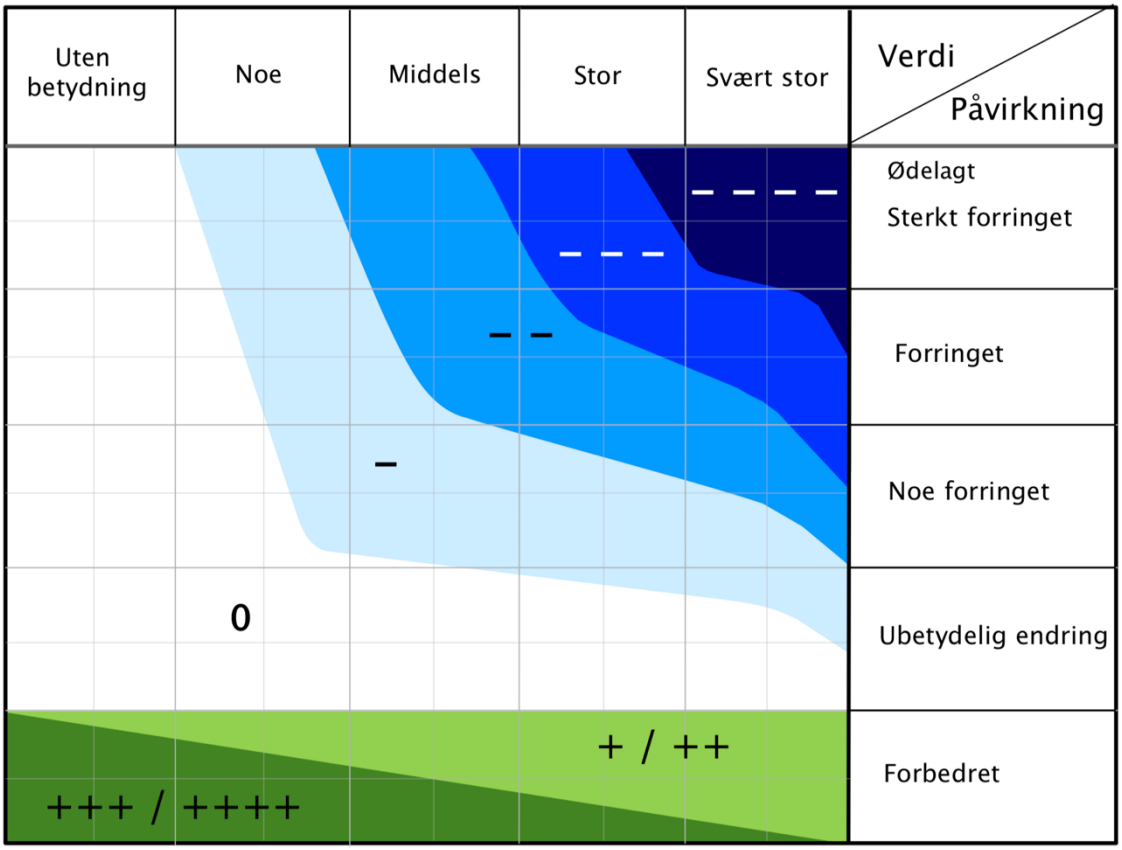

Figur 3.2 Konsekvensvifta som brukes til å utlede konsekvens som en funksjon av verdi av delområder og tiltakets påvirkningsgrad, figuren er hentet fra Vegvesenets håndbok 712.

Tabell 3.3 Gradering av negativ konsekvens. Det er fire negative trinn og to positive i tillegg til et nøytralt nivå. Tabellen er hentet fra Vegvesenets håndbok 712.

Skala	Konsekvensgrad	Forklaring
- - - -	4 minus (- - - -)	Den mest alvorlige miljøskaden som kan oppnås for delområdet. Gjelder kun for delområder med stor eller svært stor verdi.
- - -	3 minus (- - -)	Alvorlig miljøskade for delområdet.
- -	2 minus (- -)	Betydelig miljøskade for delområdet.
-	1 minus (-)	Noe miljøskade for delområdet.
0	Ingen/ubetydelig (0)	Ubetydelig miljøskade for delområdet.
+/++	1 pluss (+) 2 pluss (++)	Miljøgevinst for delområdet: Noe forbedring (+), betydelig miljøforbedring (++)
+++/ ++++	3 pluss (+++) 4 pluss (++++)	Benyttes i hovedsak der delområder med ubetydelig eller noe verdi får en svært stor verdiøkning som følge av tiltaket.

Når en har kommet frem til konsekvens for hvert delområde ser en på dette samlet og vurderer de ulike utbyggingsalternativer opp mot hverandre og kommer frem til en konklusjon om konsekvens for hvert alternativ. Dette gjøres i henhold til kriterier gitt i tabell 3.4.

Delområder	Alt. 0	Alt. 1	Alt. 2	Alt 3
Delområde A				
Delområde B				
Delområde C				
Delområde D				
Delområde E				
Osv.				
Avveining				
Samlet vurdering [40]				
Rangering				
Forklaring til rangering				

Tabell 3.4 Kriterier for å angi konsekvens for utbyggingsalternativer.

Skala	Trinn 2: Kriterier for fastsettelse av konsekvens for hvert alternativ
Kritisk negativ konsekvens	Svært stor miljøskade for temaet, gjerne i form av store samlede virkninger. Stor andel av strekning har særlig høy konfliktgrad. Vanligvis flere delområder med konsekvensgrad 4 minus (- - - -). Brukes unntaksvis
Svært stor negativ konsekvens	Stor miljøskade for temaet, gjerne i form av store samlede virkninger. Vanligvis har stor andel av strekningen høy konfliktgrad. Det finnes delområder med konsekvensgrad 4 minus (- - - -), og typisk vil det være flere/mange områder med tre minus (- - -).
Stor negativ konsekvens	Flere alvorlige konfliktpunkter for temaet. Typisk vil flere delområder ha konsekvensgrad 3 minus (- - -).
Middels negativ konsekvens	Delområder med konsekvensgrad 2 minus (- -) dominerer. Høyere konsekvensgrader forekommer ikke eller er underordnete.
Noe negativ konsekvens	Liten andel av strekning med konflikter. Delområder har lave konsekvensgrader, typisk vil konsekvensgrad 1 minus (-), dominere. Høyere konsekvensgrader forekommer ikke eller er underordnete.
Ubetydelig konsekvens	Alternativet vil ikke medføre vesentlig endring fra referansesituasjonen (referansealternativet). Det er få konflikter og ingen konflikter med høye konsekvensgrader.
Positiv konsekvens	I sum er alternativet en forbedring for temaet. Delområder med positiv konsekvensgrad finnes. Kun ett eller få delområder med lave negative konsekvensgrader, og disse oppveies klart av delområder med positiv konsekvensgrad.
Stor positiv konsekvens	Stor forbedring for temaet. Mange eller særlig store/viktige delområder med positiv konsekvensgrad. Kun ett eller få delområder med lave negative konsekvensgrader, og disse oppveies klart av delområder med positiv konsekvensgrad.

3.6 Datagrunnlag

Utredningene er basert på arealbrukskart hentet fra det svenske Sametingets nettsted og samtaler med representanter fra Lainiovuoma og Könkämä samebyer og beskrivelser overlevert fra dem. I tillegg er det gjennomført samtaler med Fylkesmannen i Troms og Finnmark og andre fagpersoner. De offisielle norske reindriftskartene (Kilden – kilden.nibio.no) har lite informasjon om svenske samers bruk av konvensjonsområdene i Norge.

3.7 Presiseringer av ord og uttrykk

I de følgende delkapitlene presenteres en del data fra arealbrukskartene som er publisert av det svenske sametinget. I kartfigurene forekommer avgrensninger av beiteområder, trekkveier og flyttleier i form av linjer og polygoner. Det presiseres at dette ikke er absolutte grenser, men kun gir indikasjoner på hvordan området vanligvis brukes. Når det gjelder flyttleier er disse vanligvis betydelig bredere enn det som går frem på kartene, og årstidsbeitene er selvsagt ikke klart avgrenset. Reinens bruk av området til enhver tid avhenger av vær og vind, og mer langvarige årstidsvariasjoner som hvor lenge snødekket varer, temperatur, vindretning, insektplage og ikke minst forstyrrelser. Fra år til år kan derfor bruken variere noe. Permanente utbygginger og forstyrrelser kan gjøre at driften endres varig og gjøre at arealbrukskartene ikke stemmer.

I forbindelse med beskrivelse av reindriftens beiteområder og driftsmetoder brukes en del ord og utrykk som ikke nødvendigvis er kjent for alle lesere. De viktigste som brukes i denne utredningen er derfor gjengitt her (Tabell 3.5).

Tabell 3.5 Forklaring til ord og utrykk i reindrifta. Merk presisering i forhold til svensk terminologi i rad 1. Kilde: Reindriftsforvaltningen i Troms og Finnmark.

Ord/Uttrykk	Forklaring
Vårbeite 1 Hovedkalvingsland Kalvingsland	Indikerer de arealene der et er høy tetthet av kalvende simler. Omfatter de deler av vårområdet som beites tidligst og hvor hoveddelen av simleflokken oppholder seg i kalvings- og pregningsperioden. **I svensk terminologi skiller en mellom «hovedkalvingsland» og «kalvingsland», der sistnevnte har noe mindre tetthet av kalvende simler. Begge disse begrepene omfattes imidlertid av Vårbeite 1.**
Vårbeite 2	Oksebeiteland og øvrig vårland, der okserein og fjorårskalver oppholder seg i kalvingstida. Hit kan også kalver med simler trekke senere på våren.
Sommerbeite 1	Høysommerland, sentrale deler som regel over skoggrensa, der reinen oppholder seg midtsommers og får dekket sine behov for beite, ro, avkjøling og minst mulig insektplage innenfor korte avstander.
Sommerbeite 2	Lavereliggende sommerland, mindre sentrale og/eller mindre intenst brukte områder.
Høstbeite 1	Parringsland, de deler av høstområdet der oksereinen samler simleflokkene til parring under brunsten.
Høstbeite 2	Tidlig høstland, partier der reinen bygger seg opp etter insektplagen og spres på leting etter sopp.
Høstvinterbeite 1	Intensivt brukte områder, som ofte pakkes til med snø og blir utilgjengelige for reinen utover vinteren.
Høstvinterbeite 2	Spredt brukte områder for samme periode som høstvinterbeite 1.
Vinterbeite 1	Senvinterland, intensivt brukte områder som normalt er mest sikre mot store snømengder og nedising på midt- og senvinteren.
Vinterbeite 2	Tidlig benyttede og ofte lavere beliggende vinterområder, som regel mindre intenst brukte.
Trekklei	Viktige naturlige trekk mellom beiteområder og forbi passasjer, der reinen trekker av seg selv, enten enkeltvis eller i flokk.
Flyttleier	En lei eller trasé i terrenget der reinen enten drives eller trekker selv mellom årstidsbeitene.
Oppsamlingsområder	Område med naturlige avgrensninger hvor reinen samles midlertidig under innsamling til flytting, kalvemerking, skilling eller slakt,

4 RESULTATER

4.1 Generelt om norsk-svensk reinbeitekonvensjon og bruken i de aktuelle områder

Reindriftens flyttinger mellom årstidsbeiter har pågått i århundrer, og lenge uten hinder av nasjonalgrenser. Ved grensedragningen mellom Norge og Sverige i 1751 måtte forholdet til reindrifta avklares. Dette resulterte i den såkalte Lappekodisillen. Dette var et tillegg til grensetraktaten mellom de to land, og den hadde til hensikt å sikre at reindrifta fortsatt skulle ha adgang til sine sesongmessige flyttinger. Det ble etterhvert behov for en mer detaljert regulering, og i 1883 fikk vi Felleslappeloven som etter unionsoppløsningen (1905) har vært avløst av ulike konvensjoner mellom de to land (1919 og 1949), senest konvensjonen av 9. februar 1972 om reinbeite mellom Norge og Sverige.

Reinbeitekonvensjonene innebar etter hvert innskrenkninger i hvilke områder svenske samer kunne bruke i Norge. For Troms fylke innebar 1972-konvensjonen at tillatt areal ble redusert fra 13.760 til 3.940 km^2, eller med 70 %.

I henhold til 1972-konvensjonen skulle det senest 5 år før konvensjonen opphørte å gjelde i 2002, dersom en av partene ønsket det, nedsettes en blandet norsk-svensk kommisjon. Denne skulle utrede om det ene landets reindriftssamer etter utløpet av konvensjonens gyldighetstid fortsatt hadde behov for reinbeite i nabolandet. En slik kommisjon ble opprettet i 1997, og den avga en omfattende innstilling med forslag til ny konvensjon i 2001. Denne innstillingen ble sendt på høring, og på norsk side var reindrifta i stor grad negativ til forslaget.

På bakgrunn av innstillingen og innkomne uttalelser skulle det føres forhandlinger mellom de to land, og i 2003 ble det fastsatt et mandat og oppnevnt medlemmer til en norsk forhandlingsdelegasjon. Disse forhandlinger førte ikke fram. 1972-konvensjonen ble underveis forlenget med 3 år, og den opphørte å gjelde i 2005.

Fra svensk side mente man da at den grenseoverskridende reindrifta skulle skje i henhold til Lappekodisillens bestemmelser uten noen ytterligere regulering, og den norske reindrifta i Sverige har dermed fra dette tidspunkt vært regulert av Lappekodisillen. På norsk side erkjente man at Lappekodisillen var gjeldende, men av hensyn til både reindrifta selv og andre interesser, mente man at det var behov for supplerende lovgivning. På den bakgrunn ble 1972-konvensjonens bestemmelser om svensk reinbeiting i Norge videreført som intern norsk lovgivning.

I 2005 ble det fastsatt mandat for fortsatte forhandlinger mellom Norge og Sverige om en ny norsk-svensk reinbeitekonvensjon, og det ble oppnevnt medlemmer til en ny norsk forhandlingsdelegasjon. Disse forhandlingene pågikk i 3 år, og de ble avsluttet i 2009. Konvensjonen ble undertegnet av de respektive statsråder, og med dette hadde begge land forpliktet seg til en videre oppfølging. For at konvensjonen skulle bli endelig bindende mellom de to land, måtte den ratifiseres, noe som for Norges del krevde Stortingets samtykke. Deretter måtte konvensjonen gjennomføres i norsk rett ved at

Stortinget vedtok dette som norsk lov. Konvensjonsforslaget ble så sendt på høring, og siden har det skjedd veldig lite. Status etter 10 år er fortsatt «Under behandling», og det er i dag svært lite som tyder på at konvensjonen vil bli satt i kraft. Fra den svenske regjeringen har det også kommet signaler om at man ikke lenger ser behovet for en ny konvensjon. Man anser Lappekodisillen som tilstrekkelig til å regulere de mellomstatlige forholdene knyttet til hvordan reindrifta skal utøves i det annet land. På norsk side er det nå Grensebeiteloven med forskrifter som regulerer svenske samers rett til reinbeite i Norge.

Her heter det i §1, 2.ledd:

«Svenske samers reinbeiting i Norge kan bare foregå i de beiteområder som er fastsatt av Kongen ved forskrift. Beiteområdene skal fastsettes med utgangspunkt i den tidligere konvensjonen av 9. februar 1972 mellom Norge og Sverige om reinbeite (konvensjonen). Kongen kan foreta justeringer av områdene dersom norske reinbeitedistrikter blir forhindret i å utnytte vinterbeiter i Sverige som de har hatt rett til etter konvensjonen. Slike justeringer kan også foretas dersom norske og svenske reindriftsutøvere avtaler en annen bruk av beiteområdene.»

Videre i § 2 er beitetidene fastsatt:

«Beiteområdene kan brukes som beite for svensk rein i følgende tidsrom:

1. *I Troms fylke fra og med 1.mai til og med 14.september*
2. *...»*

I *Forskrift om beiteområder for svensk rein i Norge* er de aktuelle beiteområdene beskrevet, og § 1 omhandler Troms fylke:

«I Troms fylke kan følgende områder brukes som beite for svensk rein: Tamok-Rosta, Devdisfjellet, Havgavuobmi, Anjavassdalen, Sarevuobmi og Salvasskardet.

Könkämä sameby har beiterett i Tamok-Rosta. Området kalles også Dolpi (Fig. 4.1).

«Fra riksrøys 294 (Treriksrøysa) ved Gåldajavri, dette vatn og Breiddalen til Gåvdajavri, østbredden av Gåvdajavri til vatnets nordligste bukt, derfra en rett linje til Langvatnets vestligste bukt, deretter en rett linje i vestlig retning til Midterdalen, denne dal til og Kitdalen til Storfjorden, denne fjord til utløpet av Signaldalselva, denne elv til samløpet med Balsfjordelva, denne elv til Øvergård, derfra en rett linje i sørlig retning til Nordkjoselva, denne elv til Tamokvatnet, dette vatn til sørenden, derfra en rett linje i sørlig retning til Tamokelva, denne elv til samløpet med Rostaelva, denne elv med Lille Rostavatn til riksrøys 287 i Stuorra Råstajavri, derfra riksgrensen til riksrøys 294.»

Lainiovuoma sameby har beiterett i Devdisfjellet. Området kalles også Likká (Fig. 4.1).

«*Fra riksrøys 287 i Stuorra Råstajavri langs sørgrensen for området Tamok-Rosta til samløpet mellom Rostaelva og og Tamokeva, derfra Målselva til samløpet med Divielva, denne elv til samløpet med Skaktarjåkka, denne elv og Ravdujåkka til Ravdujavri, dette*

vatn til sørenden, derfra en rett linje til riksrøys 285, derfra riksgrensen tilbake til riksrøys 287.»

Innenfor de beiteområder Lainiovuoma kan benytte, er det avsatt et område kalt Čávarri hvor Nord-Senja reinbeitedistrikt skal kunne vinterbeite *«når beiteforholdene på Nord-Senja er vanskelige.»* Dette framgår av områdeprotokoll til konvensjon mellom Norge og Sverige om grenseoverskridende reindrift.

Ettersom reinbeitekonvensjonen ikke er bindene for nasjonalstatene, vil områdeprotokollen heller ikke være det. Norske myndigheter kan imidlertid åpne opp for en slik bruk av Čávarri, selv om dette ikke har vært aktuelt de senere år. Nord-Senja og Reinøya reinbeitedistrikt fikk i 1983 tillatelse til vinterbeiting her med inntil 600 rein. Reinøya brukte området fra vinteren 1983/84. Dette pågikk mer eller mindre kontinuerlig fram til 1990 da siidaandelseieren på Reinøya avviklet og overførte siidaandelen til en slektning i Lakselvdalen/Lyngsdalen reinbeitedistrikt. Nord-Senja reinbeitedistrikt har senere hevdet retten til vinterbeite i Čávarri, men har vist til mangel på arbeidskraft som årsak til at flytting ikke er foretatt. Endringer i personalsituasjonen kan føre til at Čávarri blir tatt i bruk som vinterbeiter igjen.

Čávarri har følgende grenser:

«I nord fra Divielvas utløp i Rostaelv og etter Rostaelva til Lille Rostavatn, videre langs dette vann til Rostaelvas utløp i Lille Rostavatn. I øst langs Rostaelva til det punkt hvor Rostaelva møter Sørdalselva, videre langs Sørdalselva til Tverrelvas utløp i Sørdalselva, derfra en rett linje til nordligste vik i Devddesjávri, langs dette vatn til Devddesjohka. I sør Devddesjohka til Divielva. I vest Divielva til samløpet i Rostaelv.»

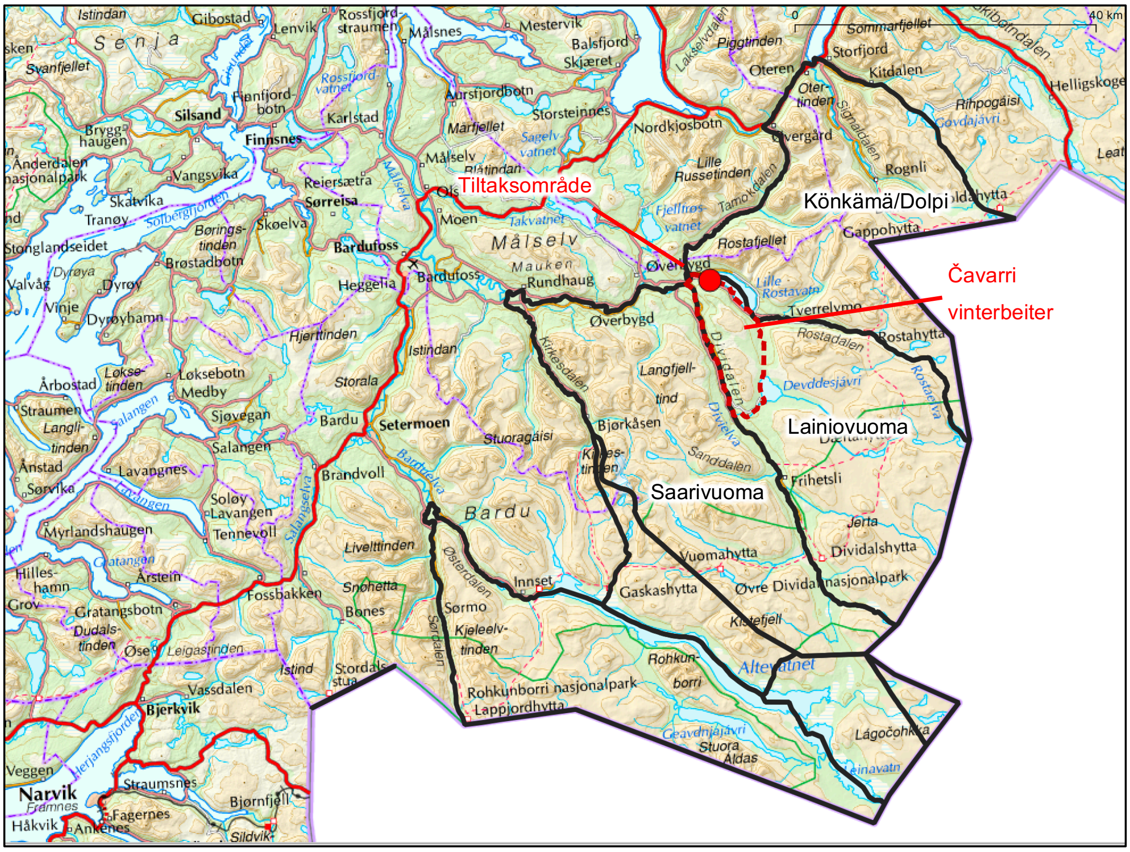

Figur 4.1 Avgrensningen av konvensjonsbeiter (vår- og sommerbeiter) i Indre Troms der svenske samebyer har rettigheter (svarte linjer). Nord-Senja reinbeitedistrikt har vinterbeiterettigheter i Čavarri innenfor Lainiovuomas beiteområde, arealet er vist med rød stiplet avgrensning. Tiltakets lokalisering er vist med rød prikk.

4.2 Berørte samebyer og reinbeitedistrikter

Tiltaket ligger innenfor arealet som brukes av Lainiovuoma sameby, men svært nær grensen mot Könkämä sameby som går rett nord for Lille Rostavatn (Fig 4.1), og influensområdet går inn i Könkämäs arealer. Tiltaksområdet ligger også innenfor et areal der Nord-Senja reinbeitedistrikt har rettigheter til vinterland.

Lainiovuoma og Könkämä samebyer er såkalte fjellsamebyer i Norrbottens län. De såkalte Åretruntmarkerna ligger i Kiruna kommune og dekker et areal på henholdsvis 3497 km^2 (Lainiovuoma) og 4252 km^2 (Könkämä). Reintallet i Lainiovuoma er ca 9 000 rein i vårflokk fordelt på ca. 60 «företag», det vil si medlemmer med reindrift som eneste næring. Dette kan nærmest sammenlignes med begrepet siidaandelseier i Norge, selv om det også er noen forskjeller. Totalt har samebyen ca. 200 medlemmer. For Könkämä er tallene ca. 13 500 rein, også fordelt på ca. 60 företag og 200 medlemmer.

Beitemønsteret for begge samebyene er i hovedsak slik at barmarksbeitene befinner seg i Norge, og vinterbeitene i Sverige.

Når det gjelder norsk reindrift, så har altså Nord-Senja reinbeitedistrikt rettigheter til vinterbeite i Čávarri (Fig 4.1). Det er lange tradisjoner for at reinbeitedistriktene på øyene i Troms kan benytte seg av vinterbeiter i innlandet ved behov. Nord-Senja har

tidligere brukt vinterbeiter vest for Divielva, men har siden 1984 hatt rettigheter i Čávarri. Reinøya reinbeitedistrikt brukte også Čavarri inntil driften der ble nedlagt i 1990 og rettighetene til vinterbeite overført til Kautokeino.

4.3 Årstidsbeiter

4.3.1 Våren

De kalvtunge simlene trekker mot vest når kalvingstiden nærmer seg. Dette skjer i siste halvdel av april, og hver simle oppsøker da det samme området hvert år. Dette betyr at kalvingslandet strekker seg over et forholdsvis stort område fra riksgrensen og helt til de nordlige og vestligste delene av beitelandet (Fig. 4.2) som ligger nær tiltaksområdet. Lainiovuomas simler kalver rett inntil tiltaksområdet, og Könkämäs simler kalver blant annet i Rostadalen, langs nordsiden av Rostavatnet, i Tverrelvdalen og i Tamokdalen.

Når simla kjenner at kalvinga nærmer seg, trekker hun seg unna resten av simleflokken. Simlene har spesifikke krav til stedet de oppsøker, og noen stikkord her er småkupert, tidlig bart og med fravær av flomstore elver. Kalvingen skjer ikke synkront, og kan strekke seg over en periode på nesten to måneder. Man regner tiden rundt 17.mai som hovedkalvingstid, men de første kalvene kommer ofte i siste halvdel av april.

Etter en viktig pregningstid på 2-3 uker, hvor simle og kalv lærer hverandre å kjenne og kalven har blitt i stand til å følge moren, begynner simler og kalver igjen å samles i mindre fostringsflokker.

Et godt kalvingsområde er av stor betydning og legger et avgjørende grunnlag for reindriftens produksjon. Fraværet av menneskelig aktivitet og andre typer forstyrrelser er kritisk, og selv reineierne lar reinen i fred i denne perioden.

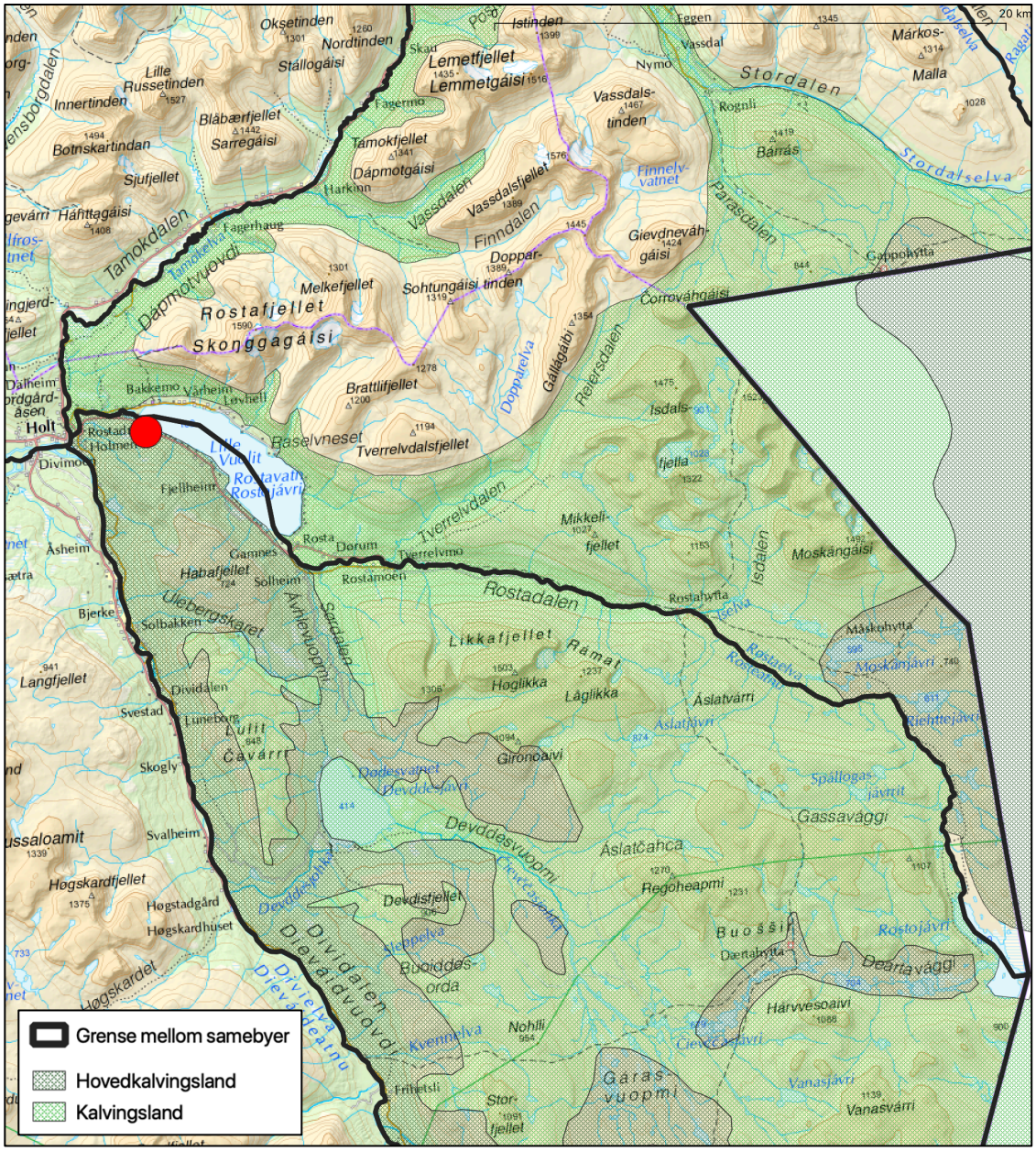

Figur 4.2. Kalvingsland som brukes av Lainiovuoma (sør) og Könkämä (nord) samebyer i nærheten av tiltaksområdet. Begge kategoriene av kalvingsland er å betrakte som det som kalles «Vårbeite I» i norske arealbrukskart over reindrift. Dataene er hentet fra det svenske Sametingets nettsider og lagt over et topografisk bakgrunnskart.

4.3.2 *Sommer*

Sommerbeitet karakteriseres av god tilgang på ferskt beite hvor simla settes i stand til å fylle opp kroppsreservene og produsere mjølk til kalven. Kvalitativt gode grønbeiter er nødvendig for å sikre en proteintilgang til yngre dyrs vekst og eldre dyrs restituering etter en proteinfattig vinterdiett. Urte- og grasrike snøleiesamfunn er mye brukt da slike inneholder friske skudd med høyt innhold av protein. Rein er økologisk tilpasset kjølig miljø, og på varme sommerdager som betyr økt insektplage trekker reinen opp på snøflekker eller luftige høydedrag på dagtid. Nettene brukes så til nødvendig beiting. Avhengig av værforholdene kan det være store vertikale bevegelser i terrenget. I prinsippet brukes hele arealet på norsk side av grensen til sommerbeiter.

Sommeren er også tiden for kalvemerking, og Lainiovuoma har sitt merkeanlegg og sine sommerboplasser ved Čievččasjávri. Samlinga til kalvemerking starter vanligvis andre uke i juli, og man begynner som regel å samle områdene sør for merkegjerdet først. Man tar da inn mindre flokker om ettermiddagen/kvelden, merker kalvene om natten, og slipper ut flokken neste morgen. Slik fortsetter man til man er ferdig.

4.3.3 Sensommer

Når varmen og insektplagen avtar, endrer reinens beiteatferd seg. Flokken sprer seg, og beiter i lavereliggende områder hvor de også finner sopp. Fremdeles kan hele det tilgjengelige arealet på norsk side brukes, avhengig av værforhold.

4.3.4 Høst

Brunsttida setter inn i midten av september, og da samler reinen seg igjen. Reineierne er tilbakeholdne med å forstyrre reinen i denne viktige perioden. Etter brunst begynner så reinen å trekke østover igjen mot senhøst- og vinterbeitene på svensk side. Beitemessig representerer denne tiden også en overgang fra hovedsakelig gress/urter til mer lavrik kost. Dette er også tiden hvor man begynner å ta ut slaktedyr.

4.3.5 Vinter

Vinterbeitene befinner seg på svensk side, og før jul samler man reinen for å foreta skillinger med nabosamebyene. Dette kan ofte ta en måned eller mer, og i Lainiovuoma deler man også opp flokken i 7 vintersiidaer for å utnytte beitene bedre.

4.4 Naturgitte forhold

Arealene som potensielt blir berørt er barmarksbeiter for svenske samebyer, men også eventuelt vinterbeite for Nord-Senja reinbeitedistrikt. Reinens beitebruk kan sies å i hovedsak styres av tre faktorer. Dette er berggrunnsforhold, nedbørsforhold og tilgjengelighet. Baserik berggrunn gir avrundede landformer og gode vekstsubstrater for karplanter, dette er oftest gode vår- og sommerbeiter. Harde bergarter som granitt og gneis gir bratte fjell og skrinne forhold for karplanter, men på den annen side bedre forhold for lav. I slike områder kan det derfor være bedre vinterbeiter hvis det ikke blir for bratt.

Rundt Rostadalen er det i vest generelt ganske baserike forhold og dermed gode barmarksbeiter. Det er et fjellområde med daler som går godt under skoggrensa i vest, mens de indre dalene ligger rundt skoggrensa eller over. Reinen nyttiggjør seg som nevnt de rike snøleiesamfunnene etter som snøen trekker seg tilbake på vår og forsommer. Sammenlignet med barmarksbeiter på kysten er det noe tørrere og litt mindre urte- og grasrike beiter og mer lyng. Det er en del høye fjellmassiv som er ganske karrige og lite produktive på grunn av kort sesong og eksposisjon for vær og vind. Slike områder er likevel viktige som luftingsområder når det er varmt.

Nedbørsforholdene påvirker produksjonen om sommeren, men også i stor grad vinterbeitene. Nedbør som regn om vinteren og regn på frossen barmark fører til ising,

og dette gjør laven som reinen spiser på denne årstiden utilgjengelig. Vinterbeiter blir ofte omtalt som en minimumsfaktor for produksjonen til en reineier. Čávarri har klart bedre egenskaper som vinterbeite enn kystdistriktene, for eksempel Nord-Senja. Det er mer stabile forhold med generelt mindre snømengder og vesentlig mindre ising. De pågående klimaendringene gjør at kystområdene oftere er helt uegnet som vinterbeiter i dag, og helårsdistriktene i disse områdene må oftest ty til fóring for å komme igjennom vinteren. Et alternativ til dette er flytting til bedre vinterbeiter som Čávarri. Det skal imidlertid sies at klimaendringene også fører til at innlandsbeitene kan bli låst av ising om vinteren, selv om det skjer i vesentlig mindre grad enn langs kysten.

4.5 Flyttleier, trekkveier og beitehager

Etter det vi erfarer finnes det ingen offentlig tilgjengelige kartfestede opplysninger om trekkleier og flyttleier for de svenske samebyenes bevegelser på norsk side. Informasjonen som presenteres her om trekk og flytting innen svensk reindrift på norsk side er derfor sammenstilt av informasjon fra samebyene, samtaler med fagpersoner og generell kunnskap om reinens adferd.

Både Lainiovuoma og Könkämä opplyser at reinen trekker selv mot kalvingsområdene, og det er ikke noen aktiv vårflytting men det bedrives kantbevoktning slik at reinen ikke trekker ut av distriktet. De drektige simlene trekker selv instinktivt til de lokalområdene der de kalver (se figur 4.2). I denne forbindelse har rein fra Könkämä et naturlig trekk, og også kalving, langs Tverrelvdalen øst for Rostavannet og langs liene på nordsiden av Rostavatnet.

Lainiovuomas simler trekker om våren inn mot Lille Rostavatnet på begge sider av Čávarri, det vil si i Sørdalen og langs Dividalens østside. I forbindelse med kalvemerkinga på sensommeren drives ca 2000 rein fra Čávarri området, på nordsiden av Devddesjávri og inn til merkegjerdet ved Čievččasjávri.

Hvis Nord-Senja reinbeitedistrikt vil ta i bruk sine rettigheter til vinterbeite i Čávarri har de to muligheter. Enten langs den flyttleia som Reinøya reinbeitedistrikt brukte når de hadde rein i Čávarri. Reinen ble da prammet til Bergneset i Balsfjord og deretter drevet gjennom Markenesdalen og Svensborgdalen til nordsiden av Fjellfrøsvatn. Herfra flyttet de sørøstover langs bredden av vannet og på nordsiden av Reingjerdfjellet og ned i Tamokdalen. Elva i Tamokdalen ble krysset ved Stormyra, og deretter fortsatte de sørover til rett vest for Sverresborg der Rostaelva ble krysset. Denne flyttinga foregikk på senhøsten, etter brunsttida. Se forøvrig fig. 4.3. Dette er deler av en gammel flyttlei som ble brukt begge veger av svenske samer når de hadde sommerbeiter på kysten og øyene i Troms. Den andre muligheten er å flytte reinen med lastebil til Čavarri.

Under vårflyttinga må reinen samles og flyttes langs den samme ruta som benyttes om høsten. Kalvtunge simler kan ikke flyttes med bil, og driving av reinen og pram er derfor eneste alternativ for å komme til kalvingsområdene på Senja.

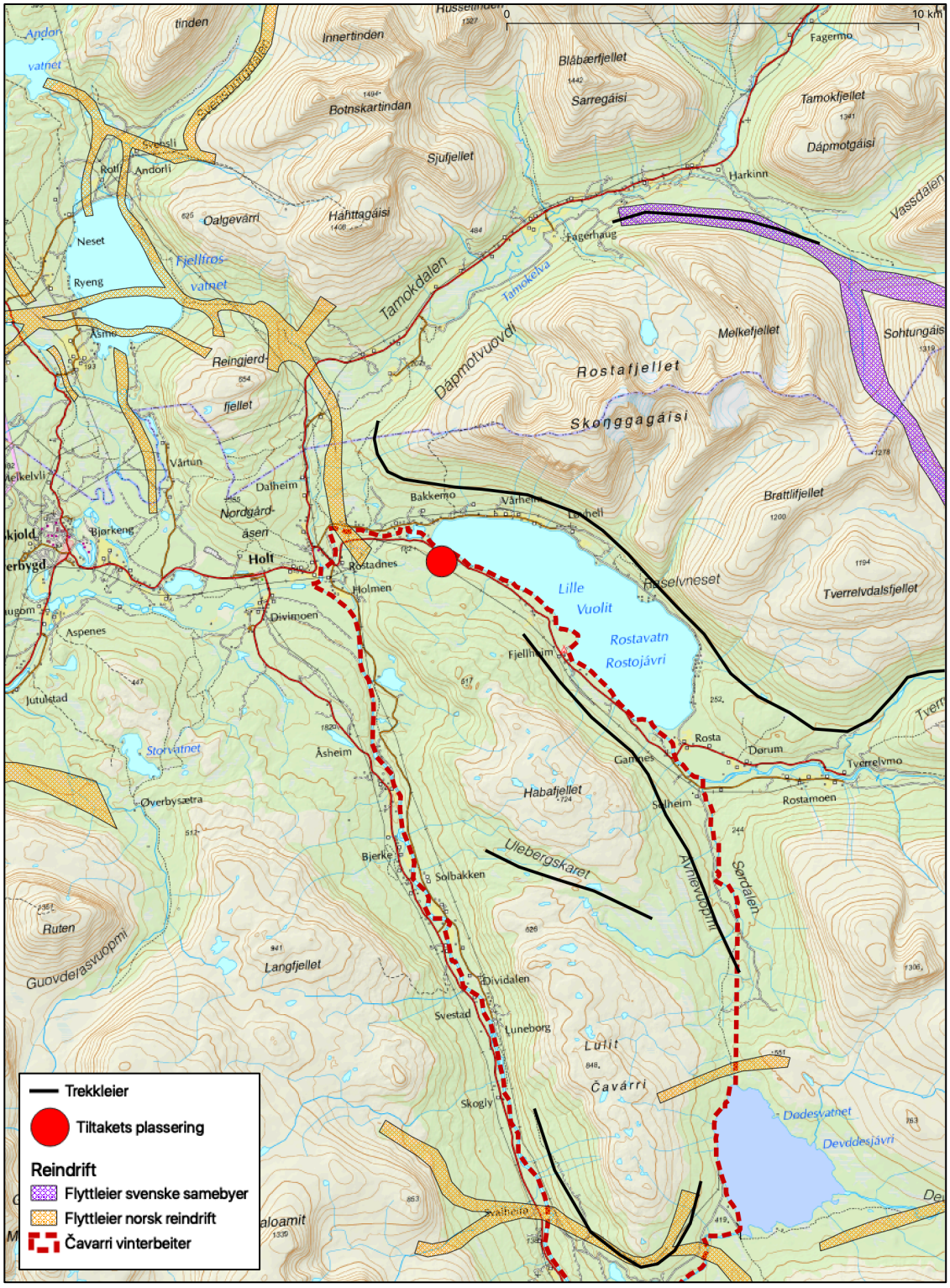

Figur 4.3 Oversikt over trekkleier og flyttleier i nærheten av tiltaksområdet. Hvis Nord-Senja reinbeitedistrikt skal bruke Čávarri til vinterbeite er de avhengige av å bruke flyttleia over Rostaelva for å komme seg fra Čávarri til Senja om våren. Dette er en gammel flyttlei som også ble brukt av svenske samer under vår- og høstflyttinga. Den fortsetter på nordsiden av Reingjerdfjellet og på østsiden av Fjellfrøsvannet, inn i Svensborgdalen og Markenesdalen til Bergneset i Balsfjorden. Herfra fraktes flokken i pram til Senja der kalvingsområdene ligger. Den samme leia kan brukes motsatt vei om høsten, men på den tiden er også lastebil et alternativ. Flyttleiene indikert i sør er knyttet til tiden før pram var et alternativ. Kystdistrikene kom seg da til vinterbeitene ved å drive reinen hele veien fra øyene. Driftsleia nord for Devddesjávri brukes imidlertid også av Lainiovuoma i forbindelse med kalvemerkinga når de samler flokken på Čávarri og driver den mot merkegjerdet lenger øst.

4.6 Samlet belasting

4.6.1 Generelt om samlet belastning

Reindrift foregår i et nordborealt og arktisk/alpint produksjonssystem der man utnytter reinens tilpasning til den nordlige taigaen og tundraen. Reinen er fysiologisk og atferdsmessig tilpasset sitt naturmiljø, både gjennom rask vekst gjennom en kort og intens sommersesong, og ved redusert aktivitetsnivå og energitap gjennom vinteren. Reineierne nytter også reinens tilpasninger gjennom sesongvise forflytninger av reinflokkene mellom ulike beiteområder. Reinens naturlige forflytning og den nomadiske driftsformen er selve bærebjelken for en optimal produksjon i disse områdene, og grunnlaget for den samiske reindriftskulturen slik vi kjenner den i dag.

Reindriftens egenart gjør næringen svært arealavhengig. Dette har sin bakgrunn i marginale beiteområder og reinens behov for ulike sesongbeiter og flyttveger mellom dem. Menneskelig virksomhet i reinbeiteland kommer i tillegg til den naturlige forstyrrelsen fra blant annet rovvilt som reinen alltid har måttet leve med.

Selv mindre inngrep i reinbeiteområdene kan likevel ha stor betydning for reindriften. Tradisjonelt deler man reindriftsåret i åtte årstidsbeiter. I hver årstid er det begrensede arealer som kan nyttes til beite, og det kan oppstå situasjoner der hele reinflokken må samles på et lite område. Dette gjelder særlig på vårvinteren da det meste av beitet vil være utilgjengelig under snø og is. Tettheten av rein på beite på de tilgjengelige arealene vil da være svært høy, og kapasiteten her vil være bestemmende for hvor mange rein distriktet kan ha på beite gjennom året.

Den store konkurransen om areal fra andre interesser, og ikke minst økt grad av forstyrrelser er en generell utfordring for reindriftsnæringa. Spesielt er økt adgang og trafikk til beiteområder der reinen trenger mye ro, slik som paringsland og kalvingsland, en vanlig problemstilling. Tilsvarende utfordringer er knyttet til arealer som brukes til flytting, trekk og samling. Prosessen foregår ofte sakte og i små trinn, men over flere tiår kan en likevel se at generell utbygging av boliger, veier i fjellet, hyttefelt, campingplasser og utmarksturisme har hatt en betydelig negativ effekt på mulighetene for å drive reindrift.

Enkelttiltak kan imidlertid også ha stor effekt. Dette kan være kraftutbygginger (både vannkraft og vindkraft) med tilhørende anleggsveger, gruvedrift, nye vegprosjekter, hyttefelt og andre tiltak som på ett eller annet vis medfører at en får en signifikant økning av antall personer som kommer inn i et område som er viktig for reindriften.

4.6.2 Samlet belastning for reindrift rundt Rostaområdet

Enkeltinngrepet som har påført reindrifta rundt influensområdet størst belastning ersannsynligvis utbyggingen av Devddesjavri. Anleggsvegen opp til vannet som nå har fri ferdsel brøytes om vinteren. Dette er et populært utfartssted for blant annet hundekjørere. Disse møter reinen når den trekker mot kalvingslandet om våren og tvinger frem unnvikende adferd. Dette er et klassisk eksempel på en utbygging som samtidig øker tilgjengeligheten til et område.

I Tamokdalen er turistanlegget Lyngsfjord Adventure etablert ved Harkinn, og litt lenger sørvest er Tamok fjellbygd vedtatt bygget. Begge disse utbyggingene er av en slik art at de øker ferdselen i terrenget og dermed flere møter mellom rein og mennesker (og hunder) og dermed unnvikende adferd hos reinen. Spesielt vil etableringen av Tamok fjellbygd gi negativ påvirkning da aktiviteten foregår hele året, også i kalvingstiden. Dette er tiltak som direkte berører Könkämäs kalvingsområder og dermed øker presset på nærliggende kalvingsområder.

4.7 Verdivurderinger for reindrift

Det vises til kapittel 3.3 for retningslinjer om hvordan verdien av influensområdet skal vurderes og utarbeidelse av verdikart.

4.7.1 Kalvingsland

Det beregnede influensområdet omfatter kalvingslandet til Lainiovuoma, og dersom aktiviteten også vil foregå på nordsiden av Rostadalen, vil også Könkämäs kalvingsland bli berørt. Kalvingsland har i henhold til metodikken svært stor verdi.

4.7.2 Vinterbeiter, minimumsbeiter

Arealet rundt Čávarri disponeres av Nord-Senja reinbeitedistrikt til vinterbeiter. Selv om rettigheten ikke er benyttet de siste år på grunn av at distriktet har hatt lite mannskap, så kan dette komme til anvendelse når nye personer kommer inn. Vinterbeiter er minimumsbeiter for dette distriktet, og i henhold til metodikken har slike areal stor/svært stor verdi.

4.7.3 Flyttleier/trekkleier

Influensområdet for tiltaket omfatter flyttlei for adkomst til Čávarri via Tamokdalen. Denne leia er eneste realistiske alternativ for å få rein fra Čávarri mot kysten om våren. Flyttleier som ikke har alternative traseer har svært stor verdi.

4.8 Konklusjon verdi

Influensområdet for tiltaket er kalvingsland og i tillegg alternativt vinterbeite og flyttlei uten alternativ trasé. I henhold til kriteriene for verdivurdering blir konklusjonen at hele influensområdet har svært stor verdi for reindrift:

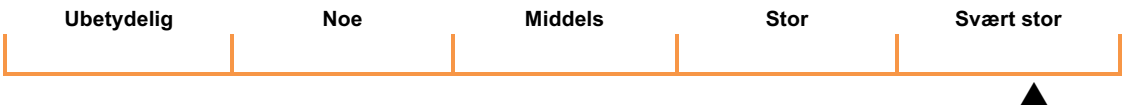

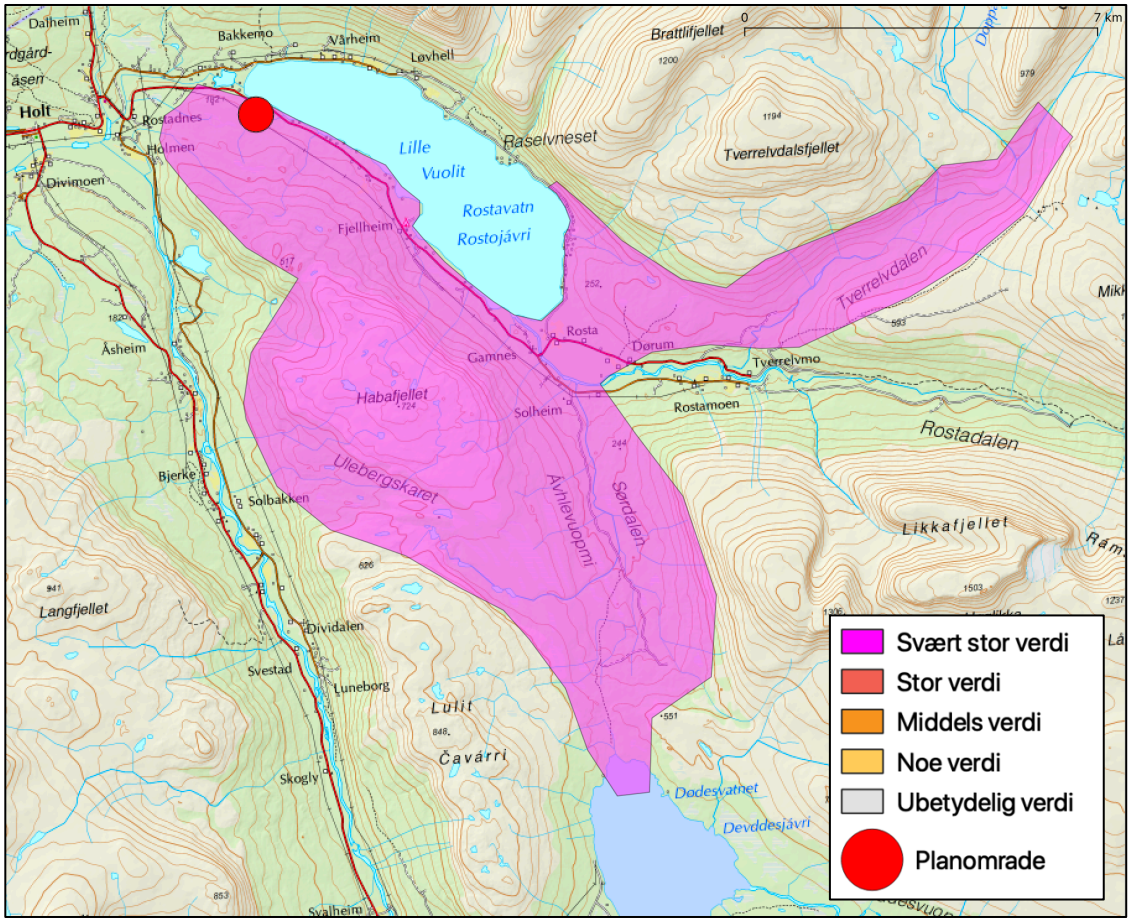

Figur 4.4 Verdikart over influensområdet. Hele arealet har svært stor verdi i henhold til metodikken.

5 TILTAKETS PÅVIRKNING

5.1 Påvirkning sammenlignet med 0-alternativet

Det vises til kapittel 3.4 for retningslinjer om hvordan påvirkningsgrad skal vurderes.

5.1.1 Påvirkning på området som vinterbeite og flytting mot vårbeite

Utkast til planbeskrivelse og informasjon gitt av tiltakshaver vil i praksis umuliggjøre Čávarri som egnet vinterbeite. Aktiviteten rundt anlegget vil føre til en rekke møter mellom rein, hunder og folk i terrenget, og tilstedeværelse av hunder på anlegget vil gjøre at rein skyr området. Tidsmessig er det 100% overlapp mellom områdets bruk som vinterbeite og sesongen for drift i anlegget.

5.1.2 Påvirkning på flyttlei

Flyttleia for å komme ut av Čávarri i mars/april går rett forbi turistanlegget på vestsiden (se kapittel 4.5). Det vil i praksis være umulig å drive reinen ut når det er normal drift med folk og hunder i området.

5.1.3 Påvirkning på området som kalvingsland

Tiltakshaver opplyser at det ikke vil være drift i turistanlegget i perioden 1. mai til 20. juni, og videre at hundene vil bli fjernet i perioden 20. april til 15. september.

Gitt at disse driftsrestriksjonene overholdes, vil det være relativt liten interessekonflikt med kalvingsområdene til de svenske samebyene. Hvis en ser bruken over et lengre tidsperspektiv, er det imidlertid sannsynlig at anlegget etter hvert vil bli tatt i bruk også i andre tidsperioder. Anlegget kan for eksempel bli solgt, og/eller få en annen anvendelse enn det som er tiltenkt i planfasen. Det vil også være krevende å håndheve anleggets restriksjoner for tidsmessig bruk og type aktiviteter, tilstedeværelse av hunder i hundegården og tilsvarende. Dette har blant annet vist seg gjeldende i nærliggende reiselivsbedrifter

Vi anser det som sannsynlig at anlegget på sikt kan få en bruk som i større grad overlapper med kalvingslandet til Lainiovuoma og kanskje også Könkämä, at vi legger dette til grunn i vurderingene. Det vil gi økte forstyrrelser og i praksis en innskrenkning av kalvingsområdene.

5.1.4 Påvirkning på sommerbeiter

Det er planlagt drift i turistanlegget på sommerstid. Frem til sensommeren er det mye simler med kalv i Čávarri, og avhengig av aktiviteten kan konflikten med reindrifta øke. Dette gjelder kanskje spesielt innover Sørdalen mot Devddesjávri, men også andre steder innenfor konvensjonsbeitet.

5.2 Konklusjon påvirkningsgrad

Den nye bruken av influensområdet vil gjøre Čávarri uegnet som vinterbeiter og stenge flyttleia ut av området. På sikt er det også sannsynlig at kalvingsområdene til Lainiovuoma og Könkämä samebyer blir innskrenket.

Avskjæringen av fremtidig vinterbeiting i Čávarri er egentlig alene nok til å utløse påvirkningsgrad «sterkt forringet/ødelagt» i henhold til metodikken. Tatt i betraktning den samlede belastningen med utfarten fra Devddesjávri og den nye turistaktiviteten i Tamokdalen, vurderer vi det også slik at påvirkningsgraden når det gjelder kalvingsområdene nærmer seg grensen mellom «forringet» og «sterkt forringet» hvis bruken av anlegget etter hvert begynner å overlappe med kalvingssesongen i tid.

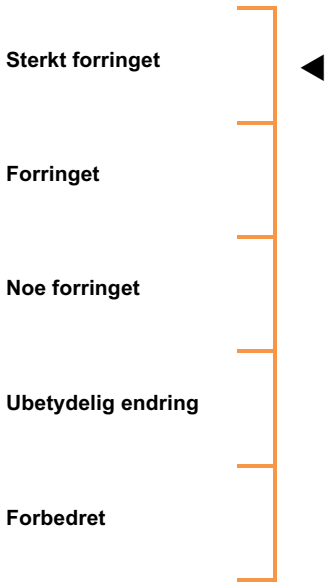

6 BEREGNING AV KONSEKVENS

Det vises til kapittel 3.5 for en veiledning av hvordan konsekvensvurderingene utføres. Det er kun ett delområde

Tabell 6.1 Konsekvens for delområder med utgangspunkt i alternativ 0. Det er kun ett delområde, og konsekvensen her er fire minus fordi verdien av arealet er svært stor og påvirkningsgraden er beregnet til mellom forringet og sterkt forringet

Delområder	Utbyggingsalternativ 1
Delområde 1	– – – –

Det vises til konsekvensvifta som er presentert i figur 3.2. Tiltakene er planlagt på arealer som har svært høy verdi og den beskrevne påvirkning vil utløse en konsekvensgrad tilsvarende 4 minus, det vil si «kritisk negativ konsekvens» (tabell 3.4).

7 MULIGHET FOR AVBØTENDE TILTAK

Det er vanskelig å foreslå avbøtende tiltak som har noen nevneverdig effekt. Det er ikke først og fremst selve anlegget, men aktiviteten ut i terrenget som skaper interessekonfliktene. En reguleringsplan er uegnet til å bestemme aktivitetsnivået og det geografiske omfanget av dette i forbindelse med et slikt turistkonsept. Interessekonflikten skapes også i stor grad av at anlegget på lengre sikt kan få en annen bruk enn det som ligger i planene per i dag.

Det beste ville være å finne en annen og mindre konfliktfylt lokalisering av anlegget.

8 REFERANSER

8.1 Skriftlige kilder

Danielsen I. E og Riseth, J. Å. 2016. Reguleringsplan for Tamok Fjellbygd. Konsekvensutredning for tema reindrift.

Vistnes, I. og Nellemann, C. 2000. Når Mennesker forstyrrer dyr. Reindriftsnytt 2/3-2000: 28-32

Reindriftsforvaltningen. Reindrift – konsekvensutredninger etter plan og bygningsloven. s. 1-22.

Statens vegvesen 2018. Håndbok 712, konsekvensutredninger. s. 1–247.

8.2 Nettsider

Kilden.no/reindrift

Regjeringen.no. NOU 2001: 35 (https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2001-35/id2400481/sec5).

www.sametinget.se

8.3 Muntlige kilder

Lainiovuoma sameby ved Aslat Simma og Lars Johan Kemi

Könkämä sameby ved Nils Vasara-Hammare og Per-Anders Hurri

Fylkesmannen i Troms og Finnmark ved Jan Gunnar Brattli og Øystein Ballari

Tidligere reindriftsagronom Sveinung Rundberg